

Fricis Bārda

Zilā uguns

Viencēliens

„Tāpēc cilvēks atstās savu
tēvu un māti un pieķersies
sievai —“

Darbojas:

Ziega kundze, atraitne, gadus 40.

Rikards, viņas dēls, 22 gadus, students.

Auera jaunkundze, dziedātāja, ap 25 g.

Ārsts.

Kristīne, kalpone.

Istabas iekārtojums vienkāršs, bet ne bez gaumēs; lietas pave-
cas, bet kādreiz bijušas diezgan greznas. Vidū neliels galds.
Pa labi — durvis uz priekšīpu; dibenā — durvis uz blakus tel-
pām; kreisajā dibens kaktā — kumode; pie dibens sienas dažas
lielākas portrejas brūnos rāmjos, no tām viena aizsegta ar
balto drānu. Pret dibens sienu uz labo pusi — kamīns.

Pavasara pēcpusdienu, pret vakaru.

Z i e g a k u n d z e (padrukna, bet bāla; nervozu seju;
sēd slimnieku krēslā starp kamīnu un vidus galdu. Viņa lēni
braucidama uzmanīgi aplūko savas rokas).

Ā r s t s (sēd mīkstajā sēdekli pie vidus galda un rūksta.
Bridi klusums. Tad dzird zvanam pie āra durvīm un priekš-
namā sarunājamies. Atkal garāks klusums). Es jūsu dēla
gan nesagaidīšu.

Z i e g a k u n d z e. Viņam katru acumirkli va-
jadzētu nākt!

Ā r s t s. Bet tas arī nav no sevišķa svara. Jūs
vēl sāksit domāt, ka man ar viņu diez' par kādiem
noslēpumiem jārunā. Patiesībā gribēju dot viņam
tikai kādus gluži nevainīgus aizrādījumus par to, lai
viņš arī no savas puses papūlas saudzēt jūsu nervus
no katra lieka uzbudinājuma. Jaunība to aizmirst —
arī tad, kad viņa nekā ļauna nedomā. — (Izkmaidēti.)
Ach — jā, jā! (Atkal ļoti lietišķi.) Šito tad nu jūs sūti-
sit uz aptieku. Tomēr pats jums jau iepriekš saku:
lielas lietas no tam negaidiet! Galvenais jums tagad
ir un paliek — miers. Fizisks — jūs nedrīkstiet daudz
iet, kustēties; es jums ieteiktu pat pēc iespējas attu-
rēties no garām sarunām — arī kad jūs noguruma
it kā nemaz nejūtat: stundu vēlāk manisit viņu div-
kārt. Un tad — garīgs. Jums absolūti jāizsargājas
no katra lielāka uztraukuma, nepatīkšanām, erroša-
nām un tam līdzīgi. Arī ilgi intensīvi domāt par kādu

lietu, vai ko tādu lasīt, kas visu uzmanību saista — es jums pavisam neieteiktu. Varat pašķirstīt šo to tādu, kas izklaidē; var jums ko vieglu priekšā palasīt, bet ar ne ilgi. Un tam līdzīgi. — Ja ne rit, tad parīt katrā ziņā pie jums atkal iegriezīšos. Esmu pārliecināts, ka tad varēšu jums jau šo to vairāk atļaut. Un nu — sveiki! (Ārstam nogriežoties, Ziega kundze pazvana mazo rokas zvaniņu, un durvis parādās Kristīne.)

Ārstis (atgriezdami). Nemaz nepūlieties! Gan tikšu galā. — Pilnīgs miers — tas tagad jums visgalvenā lieta! (Prom.)

Kristīne (pēc ārsta aiziešanas.) Vai kundze vēl ko vēlējas?

Ziega kundze. Kādēļ tu priekšīnā lampu neaizdedzināji, kad doktora kungs gāja prom? Tur tak tik tumšs — nekā nevar redzēt.

Kristīne. Nemaz tik tumšs nebija. Es pavēru durvis uz ķēķi.

Ziega kundze (ar manāmu uztraukumu). Nu lai viens cilvēks saka, Kristīn! Tu bez galvas palikusi! (Tad it kā atķerdamās, savaldās. Mierīgi.) Vai tur viņā istabā vēl logi vaļā?

Kristīne. Nē, es jau pirmīt aiztaisīju.

Ziega kundze. Man kājām it kā auksti metas. Nāc, satin man viņas šai lakatā. — (Pēc brītiņa.) Kas tur piezvanīja, kad doktora kungs vēl bij pie manis?

Kristīne. Jaunskungs.

Ziega kundze. Kur tad viņš palika?

Kristīne. Atkal aizgāja.

Ziega kundze. Kā — aizgāja — ?

Kristīne. Jā, viņš aizgāja. Viņš negribēja iekšā nākt.

Ziega kundze. Nu — !?

Kristīne. Viņš nebija viens.

Ziega kundze (ieinteresēta). Viņš nebija viens — ?

Kristīne. Jā, viņš bija ar vienu dāmu.

Ziega kundze (loti nopietni). Dāmu —? Kas par dāmu?

Kristīne. Nezinu. Gluži sveša dāma.

Ziega kundze. Kāda tad viņa izskatījās?

Kristīne. Dikti glauna. Brīnum smalki ģērbusies.

Ziega kundze. Nu, nu! Kas tad tie par „smalkumiem“?

Kristīne. Ek, šitik platu cepuri. (Rāda.)

Ziega kundze. Jauna — veca?

Kristīne. Laikam tiri jauna. Tādas dikti glaunas sarkanas rozes visapkārt.

Ziega kundze (dusmīgi). Ujā! Ne jau cepure, bet pati dāma —?

Kristīne. Arī jauna. Pavisam vēl jauna.

Ziega kundze. Un no auguma — liela, maza?

Kristīne. Ne liela, ne maza. Tāda slaida.

Ziega kundze. Bruneta —?

Kristīne (skatās nezināšanā).

Ziega kundze. Es prasu, vai viņa bij bruneta vai blonda?

Kristīne. To gan es, kundze, nezinu, vai viņa kā bruneta bij...

Ziega kundze. Vai viņa bij tumšiem matiem vai gaišiem?

Kristīne. Tumšiem, tumšiem! Tumšiem matiem, tumšām uzacīm.

Ziega kundze. Un ko tad jaunskungs sacīja?

Kristīne. Neko. Viņi nāksot mazu druciņu vēlāk.

Ziega kundze. Ko tad šis prom skrēja!

Kristīne. Viņš laikam redzēja daktera kunga cepuri un mēteli priekšīņā.

Ziega kundze (brītiņu padomā; nopietna, rūda uz galdu). Ar to, lūk, tev būs jāaiziet uz aptieku. Bet

papriekš ienes drusciņ kamīna malkas. Būs jāaizkurina. Man metas vēsi.

Kristīne (ienes malku, iekurot kamīnu). Vai ārsts nesacīja, kad kundze būs atkal pavisam vesela?

Ziega kundze (pūlas jokot). Tad, kad Kristīne viņai to ļaus.

Kristīne. Vai, kā jūs, kundze! Vai tad es... ja jau es ko varētu palīdzēt, es jau diezīn ko būtu darījusi —

Ziega kundze. Un tagad taisni tu vari. To, kas priekš manis tagad tas visgalvenais.

Kristīne. Nu — ko tad es varu? Pasakiet! Un tad jūs redzēsiet, ko es —

Ziega kundze. Tu vari mani nekaitināt, neuzbudināt. Netaisit durvis uz ķēķi vaļā, kad ārsts priekšnamā.

Kristīne. Vai, kundze... Vai tad es... Vai tad nu tāpēc jums...

Ziega kundze. Jā, jā. Tikai tāpēc...

Kristīne (aizliek priekšautu acīm priekšā). Es vienmēr esmu darījusi tik labi, cik zinājusi... Ja jau es būtu Dievs...

Ziega kundze. Nu, nu, nu — ir jau labi. Vai tad tu joku nemaz nesaproti! (Pie durvīm zvana.)

Ziega kundze. Bet nu paraugies, kas tur pie durvīm. Un tad aiztec uz aptieku. (Kristīne jau iet.) Un kur tad tu bez naudas! (Iedod naudu. Kristīne prom.)

Rikards (studenta uzvalkā. Ienāk atpakaļ skatīdamies un atstāj durvis uz priekšīņu vaļā. Durvis pa reizei redz platas melnas dāmu cepures malu ar tumšsārtām rozēm. Rikards skūpstā māti uz pieres, ļoti vēlīgs). Gaidīji mani? Ārsts nekā sevišķa neteica —? Tagad gan jūties drusciņ labāk —?

Ziega kundze (ar aizturētu sašutumu. Pa daļai izaicinoši). Kas tas bija par sievišķi, ar kuŗu tu pirmīt pie durvīm bijis? (Cepures mala durvis pazūd.)

Rikards (pūlas ar drošību apspiest savu neomulību).

Tu vēlies zināt, kas tā bija par dāmu, ar kuŗu mēs pirmīt te bijām. Šo vēlējumos, mam, es tev tūlīt piepildīšu! (Dodas uz priekšnamu.)

Ziega kundze (palikusi, ar aizturētām dusmām). **Rikard!** **Rikard!** (Priekšnamā lāgi nesaprotama saruna. Var dzirdēt Rikarda vedinošo balsi. Pēc brītiņa ienāk svešā dāma, slaida, bruneta, samta mētelī līdz pašai zemei. Kustībās ļoti noteikta, asiem ģimja pantiem, bet apbuŗoši skaista, dzīvības un spēka pilna.)

Rikards. Nu, redz nu, mam, cik viegli piepildījās, ko nupat vēlējies! Te, lūk, ir tā svešā dāma. Tagad drīkstu jūs iepazīstināt: dziedātāja Auera jaunkundze, — mana mamma.

Auera jaunkundze (skūpstā Ziega kundzes roku). Piedodiet, kundze, ka gluŗi pret savu gribu uz daŗiem acumirkļiem jūs varbūt traucēju vai apgrūtinu. Ziega kungs man jūsu veselības stāvokli iztēloja daudz mazāk nopietnu, nekā tagad redzu.

Ziega kundze (paprīkš nekā neatbild. Brīdi neomulīgs klusums. Tad griezīgi). Vai drīkstu zināt, ar ko cienījamai jaunkundzei varētu pakalpot?

Rikards. Bet, mam!

Auera jaunkundze (nemaz nejūtas aizkarta. Ļoti laipni un nosvērti). Slimie veselajiem nemēdz kalpot. Tad jau gan otrādi — justos ļoti aplaimota, ja es jums kaut kā varētu kādu mazu patīku sagādāt.

Ziega kundze. To katrā ziņā! (Viņa savā krēslā it kā saslienās, acis uz durvīm mezdama. Redzams, ka savu saŗutumu un iekšējo uzbudinājumu viņa ilgāk nespēs valdīt.)

Rikards (piesteidzas, saņem viņu pie pleciem). Bet, mam, ko tu gribi darīt?

Ziega kundze (it kā sevi pārvarējusi, druscīgi nomierinājusies). Man tev kas jāsaka.

Rikards. Saki!

Ziega kundze. Ne tā — zem četrām acīm. (Viņa pieveŗ acis un gurdī atlaiŗas krēslā.)

Rikards (druscīgi apjucis). Atvainojiet, jaun-

kundz, — mammai acumirkli nav labi. Bet tas tūlī pāries. Uz pāris mirkļiem lūgšu jūs še blakus istabā. Tik jūs, jaunkundz, nedrīkstiet to ļaunā ņemt. Un nedrīkstiet nekā slikta domāt. Tas ir: pie šī vienkāršā, dabiskā fakta izdomāt diez' kādu mani pazudinošu komentāru!

A u e r a j a u n k u n d z e. Es domāju — es labāk atvadišos!

R i k a r d s. Bet jaunkundz! kādā stāvoklī jūs gribat mani nostādīt! Vai jūs to nemaz negribat iedomāties! Es jūs ļoti lūdzu! (Vada Auera jaunkundzi blakus istabā.) Te klavieres. Jūs mīlat improvizēt. Paspēlējiet. Mamma to ļoti mīl. Tas viņai patīks. Viņa apmierināsies.

Z i e g a k u n d z e. Nāc tuvāk, Rikard!

R i k a r d s. Jā.

Z i e g a k u n d z e. Vai tu durvis aiztaisīji?

R i k a r d s. Jā, pievēru.

Z i e g a k u n d z e. Aiztaisi viņas pavisam. (Rikards to dara klusēdams.) Tagad saki man atklāti: vai tas ir tas pats sievišķis, ar kuru tu slepen šad un tad sagājies jau priekš pāris gadiem, kad tēvs vēl dzīvoja? Nedomā, ka tas man palika noslēpums! Es visu zinu, visos sīkumos.

R i k a r d s (brīdi it kā šaubās, tad cieti). Jā, māt.

Z i e g a k u n d z e. Ak tā! Un tik vienkārši! Tā tad es nemaz neesmu maldījusies — mana sajūta uzminējusi pilnīgi pareizi!

R i k a r d s. Es nesaprotu, ko tu īsti gribi ar to teikt?

Z i e g a k u n d z e. Bet tevis es pavisam nesaprotu. Es nedrīkstu tevi saprast, Rikard! Tevis paša dēļ es to nedrīkstu.

R i k a r d s. Jā, — kas tad? Kas tad nu noticis?

Z i e g a k u n d z e. Vai tu jau pavisam esi aizmirsis, ko tu savam tēvam uz mirstamās gultas solīji, — netikvien solīji, tu tikpat kā zvērēji, ka tu

nekad vairs neskriešot šim sievišķim pakaļ. Tāds solījums ir vēl vairāk nekā zvērests. Un nu — vēl nav pagājuši pilni divi gadi, un ko nu tu dari?

R i k a r d s. Māt, tu mani rupji apvaino. Es neesmu nevienai sievietei pakaļ skrējis. Un arī neskreju. Priekš divi gadiem Auera jaunkundze aizbrauca uz dienvidiem, un ka es būtu viņai uz Itāliju pakaļ skrējis, to tak tu nevari man pārmest. Bet tagad nu viņa atkal ir te, un ja man gadās viņu sastapt, un viņa kā izglītota dāma pret mani ir laipna, tad to, pēc manām domām, par pakaļskriešanu nesauc. Un es nesaprotu, kas tur slikts! Tu pat varētu vēl lepna būt uz to, ka viņa nekautrējas list iekšā mūsu sētas nama būcenī. Viņai tagad stāv desmitreiz lepnāku namu durvis vaļā. Viņa ir intellīgenta, viņa ir augstī izglītota, viņa ir pat slavēna, un katrā ziņā būs slavēna. Varbūt pēc pāris gadiem viņa būs mūsu pirmā dziedātāja, spožākā zvaigzne pie mūsu mākslas debesīm, varbūt netīkvien mūsu, bet arī aiz mūsu šaurās dzimtenes robežām. To viņai jau tagad pareģo sava aroda ievērojamās autoritātes, pat tur — tās — Itālijā. — Iekš kam tad nu pastāv mans grēks? Es taču neesmu ne mūks, ne katoļu garīdznieks. Arī bērns es vairs neesmu. Es vienkārši nesaprotu.

Z i e g a k u n d z e. Tu nesaproti?! Nu tad klausies! Tev jāatstājas no tā nelaiimes putna. Tev jābēg no viņa.

R i k a r d s. Jā, bet kādēļ? Pasaki taču reiz, kādēļ? Un ko tas viss nozīmē?

Z i e g a k u n d z e (ar pieaugošu uzbudinājumu). Tādēļ ka tu savam mirstošajam tēvam to esi solījis, zvērējis.

R i k a r d s. Neatkārtosim taču vienu un to pašu. Es jau reiz tev paskaidroju, ko tas nozīmē un kā es to pārkāpju jeb taisos pārkāpt. Man par to var tik smieklī nākt.

Ziega kundze (loti pavēloši). Un tad vēl tādēļ, ka es... ka es to gribu.

Rikards. Bet tu taču nenoliegsi, ka man, kā pieaugušam cilvēkam, arī ir tiesības kaut ko gribēt. Ja nu tu prasi, lai es no savas gribas atsakos un padodos tavai gribai, tad taču vajaga vismaz kāda motivējuma, kāda prātīga pamata. Un tāda tu nevari pievest.

Ziega kundze. Es viņa arī nepievedišu. Ne tāpēc, ka man tā nebūtu, bet tāpēc, ka tas ir: tāpēc — nu, ka tev varbūt visa nemaz vēl nevar sacīt.

Rikards. Hahahaha! Nevar sacīt! Jāsmejas.

Ziega kundze. Jo tu vēl tomēr esi bērns. Dzīves nopietnākās lietās tu vēl tomēr esi tikai bērns.

Rikards (zobgalīgi). Nu, tad pamāci mani! Atklāj man savu gudrību un tos brīsmīgos noslēpumus!

Ziega kundze. — Tu esi mans bērns, un es to no tevis prasu. Kā māte es to no tevis varu prasīt. (Aizkustināta.) Un to gan tu vari ticēt, ka neviena māte savam bērnam ļauna nevēlēs.

Rikards. Jā, māt, te mēs laikam nesapratīsimies. Miklām un rebusiem ticēt — priekš tā es esmu par vecu. Un par izglītotu. — Es lūgšu Auera jaunkundzi, lai viņa atvadās. Es domāju, ka tu arī to labi zini un ievērosi, ka svešu cilvēku, un vēl pie tam dāmu un viesi mūsu mājās, nedrīkst apvainot. lai viņš tev personīgi patikams vai nepatikams. Par garšu nevar strīdēties. Un ja tev kas nopietnāks būtu sakāms, tad tu varētu to īsi un skaidri pasacīt. Bet arī tādā gadījumā man būtu savi pienākumi, jo gluži bez mana aicinājuma viņa nebūtu šurp nākusi. Tādēļ šoreiz visu atbildību par viņu es ņemu uz sevi, un man jāiet viņu pavadīt.

Ziega kundze. Tu neiesi!

Rikards. Es iešu! (Grasās jau durvis vērt.)

Ziega kundze (pieaugoša uzbudinājumā, pus-

balsī). Rikard, Rikard, Rikard! Paga taču! Ja tu nesaproti, ja tu negribi saprast, kad tava māte tev ko ar labu saka un tevi lūdz, tad es tevi piespiedišu uz to. Es tevi piespiedišu!

Rikards (it kā nožēlodams). Bet māt!

Ziega kundze. Jā, es tevi piespiedišu!

Rikards (kā nožēlodams, kā ironizēdams). Nu, kā tad tu mani piespiediši?

Ziega kundze. Jā, es tevi piespiedišu!

Rikards. Hahahaha!

Ziega kundze. Un nemaz nesmejies! Nemaz nesmejies! Kas smejas vēlāk, tas smejas gardāk. (Zvana rokas zvaniņu. Durvis parādās Kristīne.)

Kristīne. Ko kundze vēlas?

Ziega kundze. Palūko, Kristīn, tur uz kumodes vajag būt manām atslēgām.

Kristīne. Vai šitās?

Ziega kundze. Jā, atnes man tās! — Lūk, ar šito atslēgu atslēdz kumodes virsējo atvilkni. Tur labajā pusē dibena stūrī ir neliela melna kastīte. Atnes to man. Un atslēgas ar. — Tā. Nu tu vari iet. (Kristīne prom. Piespiesti mierīgā balsī.) Tu zini, ka tēvs mira taisni tad, kad viņš gandrīz visus īpašumus bija pārdevis.

Rikards. Zinu, zinu.

Ziega kundze. Un tu zini, ka nauda visa palika manā rokā, tādēļ ka viņš to nepaguva ielikt ne nodomātos jaunos uzņēmumos, ne pat kasē noguldit. Tā viņa ir palikusi vienīgi manā zināšanā, un es neesmu spiesta nevienam par to kādus rēķinus dot, nevienam nav tiesības no manis ko prasīt. Un manā rokā viņa arī vēl tagad ir. Arī es viņu neesmu ne varējusi, ne gribējusi kur likt, ne ko darīt. Un tam ir savi svarīgi iemesli. Lūk, še, šai kastītē ir visa tava nākotne, tā sakot — tavs liktenis. Vai tu to saproti?

Rikards (nezināšanā rausta plecus).

Ziega kundze. Redzi: tu to negribēji zināt.

(Saceldamās un sevišķi katru vārdu uzsvērdama.) Bet tad nu zini: ja tu... ja tu no tā sievišķa neatsacīsies, ja tu zvērēdams no viņa neatsacīsies un ar garu degunu manu acu priekšā viņu no šejienes neizraidīsi, — tad visu to mantos — šīs kamīns. Es teicu: cilvēkam man nebūs par to jāatbild, bet Dievam es gan atbildēšu. (Nevarīgi atbrūk krēslā. Redzama strauja, ar fiziskām sāpēm saistīta, iekšēja cīņa.)

Rikards (pēc britiņa klusēšanas un šaubām, tomēr noteikti). Tas būs ārprātīgs darbs. Kā tu par to atbildēsi — nezinu. Man tā arī nevajag zināt. Bet ja tava sirds to ļauj — dari! Es vēl neesmu tais gados, kad zelts ir cilvēkam vienīgais Dievs un visa noteicējs. Un ja tu prasi no manis, lai es par naudu apvainoju svešu cilvēku, pie tam vēl sievieti, pie tam vēl mūsu mājās, viesi, — tad man tev, māt, bez kāda uzbudinājuma un ilgākas apdomāšanās jāpasaka, ka es šai lietā neesmu nopērkams. (Uz durvīm iedams.) Un tagad es tev lūdzu, uzturies...

Ziega kundze (kā iekšējā izmīsumā sabrukdamā, ar ļoti nevarīgu raustošos balsi, gandrīz caur asarām). Rikard... Rikardiņ... panāc — — nāc šurp, dēliņ...

Rikards (piesteidzas, apņem mātes plecus). Kas tev notika, māt? Vai tev slikti? Kas tev notika?

Ziega kundze (kā atgizdamās). Nekas man nenotika... Man tikai palika kaut kā bezgalīgi žēl...

Rikards. Kāpēc tad tev palika manis žēl?

Ziega kundze. Ne tevis — — (Kā nopūzdamās.) Man palika bezgalīgi žēl pagātnes.

Rikards. Pagātnes — — ?

Ziega kundze. Pagātnes. — (Britiņu klusē, kā ko tālu atcerēdamās, tad daudz dzīvākā sirsniņākā balsī.)

Vai tu zini, kā es tevi esmu pirmo reizi skūpstījusi?

Rikards. Nezinu.

Ziega kundze (it kā ar sevišķu prieku). Uz krūtiņām! Un pēc tam tikai pierīti un mutīti. — (Mierīgi.) Tev zem kakla uz krūtīm labajā pusē ir

zīmīte, neliels sirms plankumiņš. Kad es to redzu, tad man kā ar burvja spēku atmosfēras dvēselē tas brīdis, kur es tevi pirmo reizi savām acīm skatīju: baltā drāniņā tevi kailu pienesa pie manas gultas. Man plankumiņš tūlīt iekrita acīs, un, pirmo reizi tevi skūpstot, es skūpstīju taisni šo plankumiņu... — — Rikardiņ, nāc, parādi man viņu — es gribu to noskūpstīt! (Rikards pieiet vilcinādamies, tomēr atsedz krūtis un ļauj to noskūpstīt.) Tagad, bērniņ, atsedz pie sienas tur to bildi — sava tēva ģimetni. (Rikards to dara klusēdams, it kā izbrīnījies. Ienāk Kristīne ar zālēm un noliek tās uz galda. Mūzika blakus istabā apklust. Pie durvīm lēni piekļauvē.)

R i k a r d s. Ak, atvainojiet, jaunkundz! Tikai vienu mirkli vēl. Lūdzu — lūdzu! Mammai mazliet tāds vājums. Un ar zālēm jānokārtojas. Nupat ārsts bijis. Paimprovizējiet vēl kaut ko. Es jau visu dzirdēju. Tikai vienu acumirkli!

Z i e g a k u n d z e. Es tev pirmīt teicu: tu vēl visu nedrīksti zināt. Un tu smējies par to. Pārgudri. Bet to tu nevari iedomāties, kā man tava nezināšana sāp. Un kādā bezdībenī tu taisies ielēkt savas nezināšanas dēļ.

R i k a r d s (atturīgi). Tas viss par daudz mīklaini. Bet man tomēr liekas: ko man vajag zināt, to es arī zinu.

Z i e g a k u n d z e (pamazām viņas runa pāriet atkal agrākajā uzbudinātā un saniknotā balsī). Nu tad saki, vai tu zini, kādēļ tava tēva ģimetne stāvēja divus gadus aizsegta un es nedrīkstēju un nevarēju viņā paskatīties. Vai tu zini, ka tēvs vienā un tai pašā laikā priekš manis miris miesīgi un garīgi —? Garīgi vēl papriekš. Vai tu zini, kādēļ tavš tēvs kā bezprātā visus īpašumus uzreiz pārdeva — ne pārdeva, bet izdāvināja pasaulei par smieklu! Par puscenu! Par brīvu, izdomādams tenkas par draudošām krīzēm, par jauniem fantastiskiem uzņēmumiem ārzmēs un diezin ko visu. Vai tu zini, kā nauda tā bija,

ar kuŗu tava slavenā „zvaigzne“ ir pavadījusi jautrus gadus dienvidos —? Bezgode un parazīts, kam vēl bezkaunības diezgan spert kāju pēc visa tā pār to ļauŗu sliexsni, kuŗu laimi un mūŗu viņa ir izputinājusi. (Mierīgāk.) Divdesmit gadus es biju pavadījusi tai dziļā un ne ar ko neatsveŗamā laimē, ko spēj dot vienīgi divu cilvēku dvēseļu visdziļākā saskaņa un tuvums. Ārēji lai tad nāk kas nākdams, lai cik nebaltas dienas, cik grūti brīŗi. Tas viss tad nieks. Dzīves grūtības un rūpes mūs ir tikai aizvien vairāk tuvinājuŗas vienu otram. Es esmu aizvien varējusi teikt: man ir klints, kas nekustas, — un stipra pils, uz ko es varu paļauties: mans draugs — mans draugs — manas dvēseles vienīgais draugs. (Aizsedz rokām seju un sāk stipri ņņukstēt.) Un ja tāds viņŗ būtu nomiris, vai tad es būtu nelaimīga! Vai tad nāve ir kas! Vai tad nāve spēj nāvēt dvēseli? Tad man ņie divi gadi būtu bijuŗi saldu mūŗības ilgu un dvēseles noskaidroŗanāŗ gadi. Un mans draugs, kaut miris, būtu tomēr aizvien mans. Un dzīvs. Sirdi, dvēselē, dvēseles noslēptākos dziļumos. Bet tagad tie bija inkvizīcijas gadi, kuŗus es vairāk nevaru pānest. Gadi, kuŗi saēduŗi manu veselību tā, ka es jau tagad līdzinos dzīvam mironim: ne runāt es vairs drīkstu, ne domāt, pat ne grāmatu lasīt. — Uz ņo ģīmetni, kuŗas priekŗā es grībētu ceļos gulēt ik rītu un ik vakaru, — visus ņos divus ņausmīgos gadus es neesmu varējusi paskatīties. Es nevarēju, es nedrīkstēju par viņu domāt, un tomēr — Dievs to dzird — nav bijis mirklis, nav bijis brīdis — ne nakti, ne dienu, kur es par viņu nebūtu domājuŗi. Vai tu nu saproti? Vai tu saproti, kas tā ir par melnu čūsku tur aiz durvīm! Vai nelaimes gadījums, kas notika ar tēvu, nebija tomēr it kā Dieva pirksts? Jo otrā dienā viņŗ jau būtu aizbraucis, kopā ar viņu — ar ņo... melno čūsku. Būtu dzīvs būdams miris, tev un man. Vēl daudz ņausmīgāk miris. Vai nu tu saproti? Vai nu tu saproti, kādēļ es ar ņo naudu ne-

varēju neko darīt, ne viņu kur likt. Pat ne rokā ņemt. Man rokas deg, kad es pieskaros pie viņas. Priekš manis tā ir Jūdasa nauda. Un ja mātes pienākums mani nespīestu rūpēties par tavu nākotni, par tavām studijām, — es viņu jau sen būtu ugunī iesviedusi, lai ar' man pašai dzīvē nepaliktu ne graša. Un Dieva vārds — to es izdarišu vēl pašā beidzamā brīdī, ja es redzēšu, ka tā viņai, tur tai... varētu kaut kādi par labu nākt, — vai tu saproti?

R i k a r d s (iekšēji cīnīdamies). Nē, māt, es nesaprotu. (Sevišķi uzsvērdams.) Es nesaprotu. — No kā tu visu to zini? No kā? Vai tas viss nedibinās uz šausmīgu pārpratumu? Vai te fataliskā kārtā nav muļķīgām bābu tenkām kritusi par upuri ir tēva gaišā piemiņa, ir tu pati, ir tā sieviete, uz kuŗu tagad krit tavi smagie apvainojumi un aizdomas —?

Z i e g a k u n d z e (ar dziļām dvēseles mokām, stipri sagurusi). Dēls... Rikardiņ... Rikardiņ — kaut jel tas tā būtu! Kaut jel viss man nebūtu tik skaidri zināms! Ak Dievs... Kaut jel tas man nebūtu tik neapgāžami skaidri zināms. Kaut jel būtu palicis mazu drusciņ priekš šaubām vietas... Kā es glābtos pie tām! Kā es visu atkal tad iztaisītu par labu — par tīru... par nebijušu. Par tādu, kas nevar būt nekad... nekad... Rikardiņ, kaut jel tas tā būtu! Bet priekš manis ir palicis tikai visbriesmīgākais. Tēvs pats visu atzinās. Visu, visu. Un vairs nav šaubām ne mazākā dvēseles krociņā vietas. Tā čūska ir viņam piederējusi, cik vien sieviete vīrietim var piederēt. Un tāpēc viņš nevarēja mirt, to noklusējis. Jo tās dvēseles saites, kas mūs saistījušas 20 gadus, tomēr nebij tik viegli saplosāmas un aizsviežamas, kā saplosa un aizmet vecu drānas gabalu. Dziļākā sirdsbalss šausmīgi viņu tiesāja pašos beidzamajos mirkļos. — Ja viņš būtu aizbraucis, ja nelaimes gadījums nebūtu noticis, — varbūt tad viņš tās pamazām saraustītu, — (ar dziļām dvēseles mokām) — varbūt asiņainiem pirkstiem, asiņojošu sirdi. Var-

būt jā, varbūt arī nē. — Bet nu viss tas notika tik ātri. Un nāvei acis skatoties, viņš tomēr gribēja vēl kaut kā savu nelaimīgo maldīšanos izlabot. Pret mani — mūsu pagātnes dēļ. Pret tevi — tavas nākotnes dēļ. Un tāpēc viņš nevarēja mierīgs mūžibai acis skatoties, pirms vēl pašā beidzamajā mirkli nebij ņēmis no tevis vārdu — tu saproti: tas vēl vairāk nekā zvērests, ka tu no viņas sargāsies, ka tu bēgsi no viņas, vēl vairāk, kā no nāvīgas čūskas bēg. Jo viņam jau toreiz nebija noslēpums šīs negodes aizdomīgā izturēšanās arī pret tevi, kaut gan zem diez' kādas tur liekujotas nevainības maskas. — Vai nu tu saproti?

R i k a r d s (pēc ilgākas šaubīšanās). Nē, māt, es nesaprotu. Un nekad es tā nesapratīšu. — Tagad tik man sāk uzaust istā gaisma par visām tām lietām, kas saistās ar tēva nāvi — ar viņa atzišanos, ar to it kā zvērestu, par kuru tu runā u. t. t. — Vai tu neatceries, ka pēc nelaimes gadījuma, kad tēvu mājās pārveda un viņš nāca pie apziņas, — viņš tomēr vairs nebija pilnīgi skaidrā prātā —? Viņam jau bija drudzis. Tās bij smago ievainojumu sekas. Viņš murgoja. Tā jau bij zināmā mērā iesākusies agonija. Un mums nav tiesību uz šiem nesakarīgajiem nāves murgiem būvēt smagos apvainojumus pret viņu un citiem un vēl diez' ko. To tev apliecinās katrs prātīgs cilvēks.

Z i e g a k u n d z e (sāpīgi, atraidoši). Nē, nē, nē. Tā nebij murgošana.

R i k a r d s. Tā bij murgošana! Un nu man vairs nav ne mazāko šaubu, ka tā bij murgošana. Es vēl to tik gaiši atminos. Atļauj, es raudzišu tev visu uz mata atstāstīt. Vai tā nebij (piever acis un piespiež roku pie pieres): kad tēvs nāca pie samaņas, tu biji noliekusies pār viņu, blakus ārstam. Es vēl atceros, ka tavs gredzena akmens savādi laistījās galvgalī uz galdīņa noliktās lampa gaismā. Un tad viņš apkārt lūkodamies sāka izbrīnīties jautāt: kur palikusi

zilā uguns? Un kur viņa baltie baloži? — Vai tu vairs tā neatceries? Nu iedomājies taču: kāda loģika, kāds sakars tajos vārdos: zilā uguns... baltie baloži... Vai tā nebij murgošana! Nu atceries!

Ziega kundze. Es visu atceros. Visu, visu. Un priekš manis viss tas — neapšaubāmi pierādījumi.

Rikards. Hahaha!... Tad ta smalki pierādījumi! Priekš manis tie tikai pierādījumi, ka tēvam tad bija ļoti grūti, ka viņš briesmīgi cieta. Un man žēl viņa. Man grūti runāt par to. Un labāk būtu, ka mēs šis neprātīgās sarunas tūlīt izbeigtu.

Ziega kundze. Nē, dēls, — tā nav neprātība. Un nedomā, ka man nav grūti. Bet dažreiz jādara un jārunā tas, pret ko saceļas sirds un prāts. — Tu gribi pierādījumu. Nedomā, ka es tos tev nevarētu dot! Tik es nezinu, vai ir labi, ja es viņus tev dodu.

Rikards. Ja tev viņi ir, tad ir labi. Bet ja tev viņi vēl jāizdomā, tad ir prātīgāk, ka mēs šo lietu izbeidzam.

Ziega kundze (brītiņu it kā šaubās, tad ļoti noiekti, atslēgas sniegdama). Še, atslēdz kumodes apakšējo atvilkni. (Rikards to dara vilcinādamies, it kā negribēdams.) Tur zem vaļējiem papīriem ir kādi pelēki, biezi vāki. Atņes man tos. (Šķirstīdama vaļējās papīra lapas biežajos vākos.) Tu prasi pierādījumu. — Te ir kāda tēva neaizsūtīta vēstule, ko vēlāk nejauši atradu starp viņa papīriem. No klātstāvošās mēnešdienas redzams, ka viņš to rakstījis divas dienas priekš savas nāves. (It kā sagurdama.) Un ja man būtu spēks to izlasīt, tad tu dzirdētu, ko viņš sauc par savu zilo uguni un baltiem baložiem. (Kā nespēkā atlaiž galvu uz atz eltnes, un roka ar papīru atkrīt klēpī. — Pēc brītiņa.) Jeb — es tomēr raudzišu. Un tu redzēsi, cik neapgāžami pierādījumi priekš manis šie nesakarīgie vārdi. Kādā zemo kaislību ārprātā tā čūska viņu bij ierāvusi. (Pieliek papīru tuvu pie acīm un brīdi

cieši skatās tajā. Atlaizdamās, rokai smagi atkrītot.) Es tomēr nevaru.

R i k a r d s. Tad rādi šurp. Es pats protu lasīt.

Z i e g a k u n d z e. Es nevaru arī tev viņu rādīt. Es nevaru tev viņu rādīt. (Sāpīgi.) Man tavu acu žēl, tavu skaidro, šķīsto jauneklā acu. Tas nav vienalga, ko cilvēka acis redz. Varbūt tām būs jācieš visu mūžu, ja viņas lasīs šīs gara aptumšošanas brīdī un kaislibu neprātā rakstītās rindas. Es nevaru tev viņas rādīt. Ir diezgan, ka tu vispār zini par to. Un nu tev jāsaprot tas. Tev jātiec maniem vārdiem. Tu neesi bērns. Tu vari to saprast.

R i k a r d s (satriekts, nezinādams ko iesākt). Jā, ko tad tu gribi, lai es daru? Vai tu gribi, lai es sevi iznīcinu še uz vietas? (Paķer revolveri, kurš atrodas uz kumodes.)

Z i e g a k u n d z e. Ne sevi lai tu iznīcini, bet to traipu, kas aptraipījis un nolaupījis visu, kas man pasaulē bij dārgs un svēts. Un nu grib aptraipīt un nolaupīt pašu beidzamo, kas man atlicies — tevi. Bet tu nedrīksti tam padoties. Vai tu saproti: tu nedrīksti! (Picaūgošā uzbudinājumā.) Un tagad es no tevis prasū, lai tu man to apstiprini, lai tu man zvēri! Un tam sātānam cilvēka ģimī, pirms viņš kāju atpakaļ pār šo sliekšni ceļ, vajaga to zināt.

R i k a r d s. Jā, ko tad zināt?

Z i e g a k u n d z e. To, ka viņas bezgoda sakari ar tavu tēvu ir tev un man zināmi. Jo es nekad neticēšu, ka viņa, lai arī beidzamā cilvēcisko jūtu dzirkstelīte būtu viņā izdzisusi, — ka viņa tad uzdrošinātos spert kāju pār manu sliekšni, ja viņa naīvi neticētu, ka noslēpums par viņas sakariem ar tēvu neatklāts aizgājis kapā.

R i k a r d s. Māt, tu mani moki! Vai tu arī to saproti, cik šausmīgi tu mani moki!

Z i e g a k u n d z e. Jā, es tevi moku. Bet vai tu to arī vari kauču druscīņ iedomāties, cik šausmīgi tu mani moki?

Rikards. Ko lai es daru? Nu ko tad lai es daru?

Ziega kundze. Es jau tev to desmitām reižu saku, ko tu lai dari. Es jau esmu galīgi piekususi, to atkārtojot. Un tu vēl prasi, ko lai tu dari!

Rikards. Bet ja nu es to nevaru, — ko tad lai es daru?

Ziega kundze. Ja tu to nevari! Tas ir: ja tu to negribi varēt! (Ar ārkārtīgu iekšēju uzbudinājumu.) Nu, tad es pati varēšu to, ko tu nevari! (Uzraujas no sava krēsla, seļā visa pārvērtusies, mēģina doties uz dibena durvīm.) Tik daudz es vēl varēšu, kā uzkliegt tam sātānam: Lāsts lai pār viņu! Lāsts! Lāsts! (Sagrīļojas un taisās krist. Rikards viņu uztver un atvelk krēslā. Viņa saplok sevi, — acis pievērtas, krūtis krampjaina raustīšanās.)

Rikards. Māt! Māt! Māt! Kas tev notika? Māt! Kas tev notika? Es tev zvēru... (Nosligst ceļos.) Es tev zvēru, māmuliņ! Kas tev notika? (Pie pēdējiem vārdiem lēni veļas dibens durvis, tajās parādās Auera jaunkundze. Rikards vēl dažas reizes atkārtoto tos pašus vārdus, tad ilgs klusums. Pēc tam durvis tāpat nemanot klusi aizdarās, un aiz durvīm dzirdamas uz klavierēm dažas frazes no Šopena sēru marša. Rikards paceļas, ņem mātes roku, tausta pulsu, klausās divāšā.) Klusums. Beigas. (Nenoteikti sarautītas kustības. Redzams — viņš nezina ko iesākt. Atver pelēkos vākus, izņem pirmītējo vēstuli un lasa, tad atliek to atkal atpakaļ. Durvis no jauna lēni atveļas, iznāk Auera jaunkundze un paliek turpat stāvēt. Viņas skatā ārkārtīgs hipnotizējošs kaislibu spēks. Abu skati satiekas. Ilgs klusums.)

Auera jaunkundze (skatu uz Ziega kundzi vērsdama). Beigas —?

Rikards (salauzts). Beigas. — (Ilgs klusums. Stingrākā balsī.) Vai jūs esat kādreiz dzirdējuši vārdus: zilā uguns?

Auera jaunkundze. Esmu.

Rikards. Ko tie nozīmē?

Auera jaunkundze (ar labo roku graciozā kus-

tībā rādīdama uz visu savu augumu no pieres līdz kāju pirkstgaliem). Šito. (Ilgs klusums.)

R i k a r d s. Un — „baltie baloži“ —?

A u e r a j a u n k u n d z e (atņopē savu mēteli, zem kuŗa viegls, balts balles uzvalks ar dziļu dekoltē; rādīdama uz savām krūtīm). Šeit. — (Ilgi skatās viens otrā. Tad Auera jaunkundze, no vietas nekustēdamās, lēni sniedz rokas pēc Rikarda un paliek tā labu brīdi stāvam.)

R i k a r d s (nekustas. Pēc ilgākas klusēšanas). Vai jūs nejūtat, cik nāves dvaša te tuvu?

A u e r a j a u n k u n d z e. Bet vai jūs nejūtat, ka dzīvības — vēl tuvāk? (Tad viņa ātri atņopē mēteli pavisam un noģērbj to. Paliek vieglajā uzvalkā līdz pleciem kailām rokām. Atkal izsniedz rokas pēc Rikarda; hipnotizējoši, kaislīgi.) Tava zilā uguns — — Tavi baltie baloži — —

R i k a r d s (kā pret paša gribu lēni sāk virzīties uz viņas pusi; bet tad pēkšņi apgriezies skatās uz māti, kā izbleidēts, klausīdamies). Vai viņa mani nesauca?

A u e r a j a u n k u n d z e. Ne viņa — manas asinis tevi sauc! (Kad Rikards tai jau gandrīz klāt, viņa strauji apvij rokas tam ap kaklu, it kā uzvaras priekā.) Zilā uguns! (Ilgs skūpstis.)

Priekškars.